

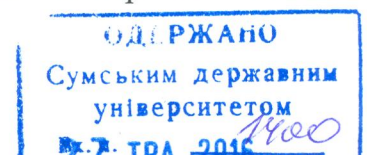
офіційного опонента на дисертаційну роботу

Овчаренка Дмитра Миколайовича

на тему: «Наукові засади підвищення економічної ефективності менеджменту з енергозбереження промислових підприємств»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дослідження

Належний рівень забезпеченості енергетичними ресурсами як вітчизняної економіки у цілому, так і окремих енергоємних підприємств, є одним із визначальних чинників, що гарантують економічну, політичну та соціальну безпеку держави. Зважаючи на наявний у країні дефіцит основних паливно-енергетичних ресурсів та перманентне зростання їх вартості, особливої актуальності набуває один з постулатів концепції сталого розвитку, що вказує на можливість подальшого розвитку економік усіх рівнів виключно за умови безперервного зменшення обсягів їх енергоспоживання, який може бути реалізована за допомогою цілеспрямованої діяльності у сфері енергозбереження. Впровадження ефективного менеджменту з енергозбереження є нагальною необхідністю для вітчизняних промислових підприємств, що через особливості господарської діяльності у пострадянські часи мають значний потенціал енергозбереження та є найбільшими споживачами енергоресурсів, а їх конкурентоспроможність на світовому ринку значною мірою обумовлюється енергоємністю виробленої ними продукції. Разом з тим, формування ефективного менеджменту з енергозбереження промислових підприємств потребує вирішення низки проблем, пов'язаних з теоретико-методичним і організаційно-економічним забезпеченням його реалізації на етапах планування, здійснення та контролю виконання відповідних заходів.

Слід погодитися з висновками автора стосовно незавершеності формування цілісного уявлення щодо розуміння змістовної та структурно-логічної сутності поняття «менеджмент з енергозбереження», необхідності розробки методичного підходу до оцінки інвестиційної привабливості проектів з енергозбереження за умов неможливості прогнозування майбутнього за виключним досвідом минулих періодів. Залишаються невирішеними питання удосконалення методичних підходів до оптимізації обраного на підприємстві сценарію енергозбереження та формування ефективного механізму мотивації персоналу до енергозбереження на основі вибору оптимальної структури мотиваційного комплексу.

Саме на вирішення цих важливих і актуальних наукових задач спрямована дисертаційна робота Овчаренка Д. М.

Дисертаційна робота виконана відповідно до пріоритетних напрямків наукових досліджень. Наукові положення, висновки і рекомендації автора використані при виконанні науково-дослідних робіт у Сумському державному університеті та Національній металургійній академії України, зокрема: «Формування системи соціально-економічної безпеки при розподілі та використанні водних ресурсів в Україні» (№ ДР 0111U003566), де автором запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання еколого-економічної ефективності використання водних ресурсів в енергетичних господарствах підприємств; «Методологія управління підприємствами різних організаційно-правових форм та форм власності» (№ ДР 0107U001146), де автором проаналізовано вплив застосування різноманітних структур мотиваційного комплексу на рівень умотивованості персоналу до енергозбереження.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Основні наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації Овчаренка Д. М., є достатньо обґрунтованими та достовірними, що підтверджується широким переліком узагальнених, систематизованих та

опрацьованих автором наукових праць вітчизняних і закордонних вчених та фахівців у сфері економічної теорії, економіки підприємства, менеджменту та економіки енергетики. Крім того, автором опрацьовано законодавчі та нормативно-правові акти, а також статистичну інформацію з тематики роботи. Аналіз та систематизацію зазначеної інформації було спрямовано на пізнання предмета та об'єкта дослідження. Під час виконання дисертаційного дослідження Овчаренком Д. М. було вдало застосовано абстрактно-логічний і системно-структурний аналіз, метод парних порівнянь, елементи економіко-математичного моделювання та теорії ігор.

Достовірність наукових положень, висновків та практичних рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі, підтверджується переліком опублікованих робіт у фахових виданнях за темою дисертації, їх апробацією на науково-практичних конференціях різних рівнів, що мають досить широку географію проведення. Висновки дисертації є логічно обґрунтованими і повністю відображають основні положення проведеного дослідження, а також можливі напрями їх використання у практичній діяльності.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, авторефератом дисертації та опублікованими науковими працями дозволяє стверджувати, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, характеризуються науковою новизною і відображають особистий внесок здобувача у розробку та удосконалення науково-методичних підходів до підвищення економічної ефективності менеджменту з енергозбереження промислових підприємств. Серед положень наукової новизни, що виносяться на захист, слід виділити наступні:

1. Дисертантом запропоновано та обґрунтовано науково-методичний підхід до оцінки інвестиційної привабливості проектів з енергозбереження

промислових підприємств в умовах невизначеності, що ґрунтується на застосуванні нечіткої бази знань, яка була сформована за результатами експертної оцінки відносних вагомостей критеріїв різних рівнів, та ієрархічного дерева логічного висновку (підрозділ 2.3, стор. 93-95 та стор. 100-106). Розроблений підхід дозволяє прийняти обґрунтоване управлінське рішення щодо реалізації конкретного проекту з енергозбереження враховуючи як кількісні, так і якісні показники матеріально-технічної та кадрової бази підприємства, фінансових витрат на реалізацію проекту, можливі адміністративно-правові перешкоди, витрат часу на його здійснення, очікуваного ефекту від реалізації проекту та фінансово-господарський стан підприємства. Крім того, дисертантом запропоновано методичний підхід до визначення черговості реалізації проектів з енергозбереження (підрозділ 3.1, стор. 122).

2. У дисертаційній роботі удосконалено науково-методичний підхід до формування сценаріїв енергозбереження промислового підприємства, що передбачає застосування запропонованої економіко-математичної моделі вбудованої у модель формального нейрона (підрозділ 3.2, стор. 130-132). Особливу цінність мають авторські пропозиції щодо визначення оптимального сценарію енергозбереження за допомогою моделювання вірогідних конфліктних ситуацій у вигляді позиційної гри декількох гравців, що дає можливість врахувати різномірні зовнішні та внутрішні впливи на економічну ефективність кожного із сценаріїв, що розглядаються, і обрати найкращий (підрозділ 3.2, стор. 133-139).

3. Удосконалено методичний підхід до формування мотиваційного механізму енергозбереження, що дає змогу визначити оптимальну структуру мотиваційного комплексу для застосування на конкретному промисловому підприємстві на основі сформованої системи факторів мотивації, визначеної за результатами аналізу якісного складу трудового колективу і мотивів працівників, та оцінки економічної ефективності застосування обраної сукупності методів мотивації (підрозділ 3.2, стор. 89).

4. Значний інтерес представляє розвинений автором науково-методичний підхід до визначення комплексних економічних ефектів від впровадження можливих альтернатив проекту з енергозбереження та прийняття управлінського рішення щодо обрання найкращої з них для реалізації (підрозділ 3.3, стор. 166-167). Запропонований підхід дозволяє додатково врахувати зміну вартості експлуатації енергетичного обладнання, зменшення вірогідності виникнення аварійних ситуацій та пов'язаних з цим фінансових втрат, а також можливість залучення державних та позадержавних цільових дотацій.

5. Теоретичну цінність представляє розвинутий понятійно-категорійний апарат щодо наукового обґрунтування сутності поняття «менеджмент з енергозбереження» як комплексу управлінських заходів спрямованих на удосконалення системи енергоспоживання в частині оптимізації обсягів енерговитрат, для забезпечення стійкого розвитку економічного об'єкту (підрозділ 1.1, стор. 25).

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Практична цінність отриманих результатів підтверджується використанням окремих положень дослідження при удосконаленні систем управління енергозбереженням вітчизняних промислових підприємств. Зокрема, положення і рекомендації наведені у роботі було впроваджено у господарську діяльність таких підприємств: ПАТ «Сумський завод насосного та енергетичного машинобудування «Насосенергомаш», де були використані пропозиції автора щодо вдосконалення механізму мотивації персоналу до енергозбереження на основі аналізу та прогнозування впливу факторів мотивації (акт № 14-1637 від 08.09.2015 р.); ТОВ «Укрнафтозапчастина», де знайшли своє застосування пропозиції дисертанта щодо здійснення попередньої оцінки доцільності інвестування у конкретні заходи з енергозбереження (акт № 126 від 19.10.2015 р.).

Окремі положення дисертації було використано при підготовці лекційних курсів економічних дисциплін Сумського державного університету, а саме: «Мотиваційних механізм підприємства», «Стратегічне планування електроенергетичного виробництва» (акт № 1 від 11.11.2015 р.).

Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях та авторефераті

Ознайомлення зі змістом рукопису дисертації та авторефератом дає змогу зробити висновок про відповідність змісту автореферату основним положенням дисертаційного дослідження. Дисертація має концептуальний та прикладний аспекти, що є характерним для наукової роботи. В авторефераті у повній мірі розкрито всі основні наукові результати, висновки і рекомендації, що були отримані в процесі дослідження. У цілому дисертація відзначається логічністю побудови, завершеністю, обґрунтованістю наукових положень та сучасним науковим стилем подачі матеріалу. Дисертаційна робота містить достатню кількість схем, рисунків, графіків і таблиць, що подаються в основній частині дисертації та виносяться в додатки. Дисертація та автореферат оформлені згідно вимог Міністерства освіти і науки України, що пред'являються до кандидатський дисертацій за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження опубліковано у 19 наукових працях (12 з них належить особисто автору), у тому числі: 1 підрозділ у колективній монографії, 8 статей у наукових фахових виданнях України (з яких 2 входять до міжнародних наукометричних баз), 1 стаття у науковому виданні іншої держави, 9 публікацій у збірниках тез доповідей науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій за темою дисертації становить 6,92 друк. арк., з них особисто дисертанту належить 5,95 друк. арк. У наукових публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок дисертанта відображено повною мірою.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

Зважаючи на змістовність та обґрунтованість наукових здобутків поданої до захисту дисертації, слід, однак, відзначити наявність деяких дискусійних положень, а саме:

1. У підрозділі 1.3 «Аналіз сучасних світових тенденцій у сфері управління енергозбереженням» (стор. 43-57), на нашу думку, автору слід було б приділити більше уваги дослідженню позитивного досвіду формування систем управління енергозбереженням на рівні окремих енергоємних промислових підприємств провідних країн світу, а саме: дослідити їх організаційні структури, визначити роль та місце підрозділів, що займаються енергозбереженням, в них, їх взаємозв'язки з іншими структурними підрозділами підприємств; детальніше проаналізувати інструментарій, що застосовується уповноваженими особами для досягнення локальних цілей енергозбереження; дослідити особливості фінансування проектів з енергозбереження.

2. Представлений на рис. 2.1 (стор. 69) дисертації механізм здійснення контролінгу та підвищення якості енергетичних ресурсів, на нашу думку, вимагає пояснення, а саме: блок «аналіз одержаної інформації та формування звітів» є спільним елементом для усіх чотирьох кроків, чи є агрегованим поясненням інформаційного потоку до структури управління; яким чином відбувається упорядкування та обробка отриманих даних.

3. На рис. 2.2 (стор. 89) дисертації представлено механізм мотивації персоналу до енергозбереження. Однак, з нього незрозумілим є чи впливають ціннісні орієнтири та мотиви працівників на формування цілей енергозбереження, тобто чи передбачений зворотній зв'язок між блоками «аналіз мотивів працівників» та «формування та конкретизація цілей підприємства у сфері енергозбереження...». Незрозумілим є чи впливає блок «зовнішнє середовище» виключно на «визначення вимог до мотиваційного комплексу», чи також має вплив на формування цілей енергозбереження. На нашу думку, в тексті дисертації доречним було б зазначити хто саме

(енергоменеджер, профільний фахівець чи стороння спеціалізована організація) повинен виконувати аналіз якісного складу та мотивів працівників до енергозбереження, формувати на цій основі систему факторів мотивації.

4. У підрозділі 2.3 (стор. 91-107) дисертантом запропоновано науково-методичний підхід до оцінки інвестиційної привабливості проектів з енергозбереження. Він передбачає застосування нечіткої бази знань, що визначається системою логічних висловлювань про належність 34 критеріїв одній із підмножин лінгвістичної терм-множини з урахуванням їх відносних вагомостей. Однак, додаткових пояснень вимагає питання того, що стало інформаційною основою для обрання саме цих критеріїв, якщо це власна розробка автора, то доцільно було б аргументувати їх вибір.

5. На стор. 134-139 дисертації автором запропоновано підхід до визначення оптимального сценарію енергозбереження промислового підприємства на основі моделювання конфліктних ситуацій у вигляді позиційної гри декількох гравців. Однак, дисертантом також розглядається можливість представлення конфліктів у вигляді сукупності позиційних ігор двох гравців. Доцільним, на нашу думку, є пояснення сфери застосування останніх.

Проте наведені дискусійні положення, що містяться в дисертаційній роботі, не зменшують загального позитивного враження від неї та не ставлять під сумнів значний внесок автора у вирішення обраної ним наукової проблеми.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України

Дисертаційна робота Овчаренка Дмитра Миколайовича «Наукові засади підвищення економічної ефективності менеджменту з енергозбереження промислових підприємств» є самостійною і завершеною, у межах поставлених завдань, науково-дослідною роботою, що спрямована на вирішення актуальних проблем, пов'язаних із удосконаленням теоретичних положень та

науково-методичних підходів направлених на підвищення економічної ефективності менеджменту з енергозбереження промислових підприємств.

Тема і зміст дисертації відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) і профілю спеціалізованої вченої ради Д 55.051.01 Сумського державного університету.

Наукові положення, висновки і рекомендації характеризуються науковою новизною, достатнім обґрунтуванням, а також теоретико-методичною і практичною значимістю. Зміст дисертаційною роботи повною мірою відповідає темі, меті та поставленим завданням. Усі положення, що винесено на захист, мають наукову новизну, а їх рівень визначено коректно. Зміст автореферату у стислій формі відображає основні положення дисертації.

За змістом і оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19 липня 2015 року).

Загалом, дисертація на тему: «Наукові засади підвищення економічної ефективності менеджменту з енергозбереження промислових підприємств» заслуговує на позитивну оцінку, а її автор – Овчаренко Д. М. – на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та маркетингу
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Підпис *Ю. І. Зайцев*
ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕННИЙ СЕКРЕТАР

О. М. Кітченко
О. М. Кітченко
ЗАЙЦЕВ Ю.І.
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ХАРКІВСЬКИЙ
ПІЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»